[א]וכל דדמי ליה: היה אחד מהן משחק בקוביא: הא תו למה לי תנא פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן: היו שניהן חשודין: א"ל רבא לרב נחמן [א]היכי תנן א"ל לא ידענא [ב]הלכתא מאי א"ל לא ידענא איתמר אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ר' יוסי אומר יחלוקו וכן תני רב זביד בר אושעיא ר' יוסי אומר יחלוקו איכא דאמרי תני רב זביד א"ר אושעיא ר' יוסי אומר יחלוקו [ג]אמר רב יוסף בר מניומי עבד רב נחמן עובדא יחלוקו: חזרה שבועה למקומה: להיכן חוזרה א"ר אמי רבותינו שבבבל אמרו חוזרה שבועה לסיני רבותינו שבארץ ישראל אמרו [ד][ב]חוזרה שבועה למחויב לה אמר רב פפא [ה]רבותינו שבבבל רב ושמואל רבותינו שבארץ ישראל ר' אבא רבותינו שבבבל רב ושמואל [ו]דתנן וכן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה [ז]והוינן בה ממאן אילימא מלוה אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה אלא [ג]הכי קאמר [ח]וכן היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא בשבועה ורב ושמואל דאמרי תרווייהו [ד]לא שנו אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא [ה][ט]דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דרב אמי יתיב ר' אבא קמיה אייתי חד סהדא דמחטף חטפא מיניה א"ל אין חטפי ודידי חטפי א"ר אמי היכי לידיינו דייני להאי דינא נימא ליה זיל שלים ליכא תרי סהדי נפטריה איכא חד סהדא נימא ליה זיל אישתבע כיון דאמר מיחטף חטפי הוה ליה כגזלן א"ל ר' אבא הוה מחויב שבועה ואין יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם אמר רבא כוותיה דרבי אבא מסתברא דתני רבי אמי [י]שבועת ה' תהיה בין שניהם [ו]ולא בין היורשין היכי דמי אילימא דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה חמשין אית ליה וחמשין לית ליה [ז]מה לי הוא ומה לי אבוהא אלא לאו [ח]דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך אמר ליה חמשין ידענא וחמשין לא ידענא

אי

וכל דדמי ליה. כל שבועה לשקר: **משחק בקוביא.** גזלן דרבנן הוא דאמרינן (א) אסמכתא לא קניא אבל מדאורייתא לאו גזלן הוא: **היכי תנן.** ר' יוסי אומר יחלוקו או ר' מאיר אומר יחלוקו: **לסיני.** לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל על לא תגזול והוא יפרע מן הכופר ממון לחבירו אבל ב"ד אין נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון: **למחויב לה.** על זה שהודה במקצת וכיון שאינו יכול לישבע שהרי חשוד הוא ישלם: **וכן היתומים כו'.** מתני' היא בפירקין: **אי נימא מן הלוה.** אם הוציאו שטר עליו לא יפרעו אלא בשבועת יורשין המפורש במשנתנו שבועה שלא פקדנו אבא כו': **לא שנו.** דבשבועה מיהת יפרעו יתמי מלוה שהוציאו שטר על יתמי לוה: **כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה.** (א) משעה שמת לוה אין לו למלוה ליפרע מן היתומים אלא בשבועה דקי"ל [גיטין לד:] אין נפרעין מן היתומים אלא בשבועה: **ואין אדם מוריש.** לבניו ממון שהוא מחויב עליו שבועה אלמא הואיל והוא מחויב שבועה שלא התקבלתי חוב זה ויתומין אין יכולין לישבע כן אלא שלא פקדנו אבא ואין זו השבועה המוטלת על אביהם וגם יתמי לוה אין יכולין לישבע שפרעו אביהן קאמר רב ושמואל שלא יפרעו. אלמא המחויב שבועה ואין יכולין לישבע לא זה ולא זה סבירא לרב ושמואל חזרה שבועה לסיני ואין כאן לא שבועה ולא פרעון: **לישלם.** דהא מודה דחטף ולא כל הימנו של כל חוטף לומר שלי חטפתי: **ליכא תרי סהדי.** ומיגו דאי בעי למימר לא חטפי מהימן נמי למימר דידי חטפי: **לפטריה.** משום האי מיגו: **איכא חד סהדא.** ואי אמר לא חטפתי הוה בעי לאישתבועי להכחיש את העד: **לישבע.** את השבועה שהעד מחייבו אינו יכול דהא מודה דחטף והעד מחייבו לישבע שלא חטף וגבי הך שבועה הוא פסול כגזלן אצל כל שבועות. והא ליכא למימר לישתבע דדידיה חטף שאין זו שבועה המוטלת עליו: **בין שניהם.** אם בעלי הדין קיימין: **מה לי הוא ומה לי אביו.** מאחר שהוא טוען טענת ברי למה אינו יכול לישבע:

אביו

הלכתא מאי א"ל לא ידענא. והא דאמרי' בסמוך עבד רב נחמן עובדא יחלוקו זה היה אח"כ והא דפריך מינה לקמן אם איתא אלמא מספקא ליה והא רב נחמן כו' ידע הש"ס דכי אמר אם איתא כבר עבד עובדא: **הוה** יתיב ר' אבא קמיה. משמע שהיה תלמידו והא דקרי ליה לעיל ר' אמי רבותינו הכי נמי אלינו בפרק תבית (שבת דף קמו:) שקלא רב רבותינו לרב כהנא ורב אסי שהיו תלמידיו אבל קשה מפרק אלו מציאות (ב"מ דף כד:) דר' אמי אשכח פרגיות שחוטות בין טבריא לצפורי אתא לקמיה דר' אבא אמר ליה זיל שקול לנפשך אלמא לא היה רבי אבא תלמידו ולספרים דגרסי אתא לקמיה דר' אסי ניחא טפי דאע"ג דר' אמי היה יותר גדול מרבי אסי דבכל מקום מזכיר ר' אמי קודם ר' אסי ובהניזקין (גיטין דף נד:) גמרא דהמטמא והמדמע והמנסך אמרינן ההוא דאתא לקמיה דר' אמי א"ל ר' אסי רבי אתה אומר כן מכל מקום היה חבירו והיה רבי אמי בא ליטול עצה ממנו ועוד י"ל דלאחר זמן היה ר' אמי ראש והיו באים הדיינין לפניו(ב):

כיון דאמר חטפי הוה ליה כגזלן. פירש' בחזקת הבתים (ב"ב דף לד.): **מתוך** שאינו יכול לישבע משלם. דוקא בחשוד שלא יפקיעו ממונו ממנו ותקנו להפך שבועה אבל הכא ובחמשים לא ידענא משלם וה"נ במתני' כיון שמוטל' על יתומין שבועת אביהם ואין יכולין לישבע משלמין בני הלוה דלא שנא מחייב התובע שבועה ולא שנא מחייב הנתבע שבועה ואין יכול לישבע (ב) אותה שחייב אותו משלם הנתבע תימה דמשמע הכא דרב נחמן דעבד עובדא יחלוקו כר' יוסי דלית ליה דר' אבא וקשה לר"י דבפרק השואל (ב"מ דף צז: ושם) אמרי' אמתני' דשואל את הפרה שאלה חלי יום כו' לימא תיהוי תיובתא דר' יוחנן ורב נחמן דאמרי תרוייהו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ומשני כגון שיש עסק שבועה ביניהן כדרבא דאמר רבא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים וחמשים איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם והיינו כר' אבא וי"ל דרב נחמן ודאי לית ליה דר' אבא אלא דמוקי מתני' דהשואל (שם) כר' מאיר וכמו שמפרש רבי אבא מילתיה דר' מאיר ואיהו סבר כר' יוסי והשתא נמי ניחא הא דלא מוכח בפרק קמא דכתובות (דף יב: ושם) דהא דרב יהודה דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חיי' דשמואל היא דהא לא מצי מוקמי מתני' דהשואל כגון שיש עסק שבועה ביניהן וכדרבא דהא פליג הכא אדר' אבא והשתא ניחא דשמואל מוקי מתניתין כתנא דבסמוך ומסייע ליה לדר' אבא מיהו סבר כר' שמעון כר' טרפון דדריש לקרא למילתא אחריתי ופליג אדר' אבא ע"ק לר"י דבחזקת הבתים (ב"ב דף לג: ושם) משמע דהלכה כר' אבא דקאמר סברוה רבנן קמיה דאביי למימר היינו נסבא דר' אבא אעובדא דהתם ומסיק נמי אלא אי דמי הא דר' אבא כו' ואילו לקמן (דף מח:) אמרינן האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד ודעבד כר' אלעזר עבד ור' אלעזר סבר כר' אבא דנוטלין היתומין ולא מפסידין משמע דמילתא דרב ושמואל עיקר כמו ר' אבא ועוד תימה דבכל מקום קיימא לן כרב נחמן בדיני ולקמן קאמר דעבד כרב ושמואל עבד כר' אלעזר עבד ורב נחמן דאמר יחלוקו לא מדכר כלל משמע דלית הלכתא כוותיה ורבינו תם פירש בספר הישר דהלכתא כרב נחמן דאמר יחלוקו כששניהם חשודים דקיימא לן כוותיה בדיני וכר' אבא בנסבא כדאמרי' בחזקת הבתים (שם) וכן בחמשין לא ידענא כדאמר רבא בהשואל (ב"מ דף צח. ושם) ורב נחמן נמי סבירא ליה כר' אבא בנסבא ובחמשין לא ידענא מתוך שאין יכול לישבע משלם וכ"ש נמי דהוה לן למימר כשהתובע מחויב שבועה דמפסיד אלא משום דשבועת התובע לא הוה אלא מדרבנן ואין מפסיד [ולא] משלם כשאין יכול לישבע אלא במחויב שבועה דאורייתא ולהכי ביתומין מן היתומין ומת לוה בחיי מלוה או בפוגם שטרו דהויא שבועה דרבנן נשבעין שבועת יורשין ונוטלין ולא מפסידין לרב נחמן ור' אבא ובשניהן חשודין מפסיד התובע חלי אף על גב דלא רמיא עליה אלא שבועה דרבנן וטעמא משום דקנסינן ליה לפי שהוא חשוד ולרב ושמואל אית להו דאפילו בשבועה דרבנן מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד הכל ובשניהן חשודין נמי מפסיד התובע הכל דחזרה שבועה לסיני וביתומין מן היתומין דוקא דעבד כרב ושמואל עבד

ולא

מסורת הש"ס

א) [שבת סו.], ב) [שם], ג) [לקמן מח.], ד) [לעיל לג:], ה) סנהדרין יז., ו) לעיל מה., ז) [כתובות פח. לקמן מח.], ח) כתובות פח., ט) ב"ב לג: לעיל לג., י) [סנהדרין כד:], כ) [וע"ע תוס' ב"ב לג. ד"ה הוה].

תורה אור השלם

ו. שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם:

שמות כב י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כבר וכו' דמשעה שמת: (ב) תוס' ד"ה מתוך וכו' אותו שחייב שבועה משלם הנתבע תימה:

רבינו חננאל

ואבל. או שאכלתי ולא אכל הרי הוא כחשוד על שבועת כפירת ממון ונשבע שכנגדו ונוטל: אם היה משחק בקוביא ומלוה ברבית כו'. אסיקנא תנא חשוד בשבועות ומלוה ברבית פסולי דאורייתא. וקתני נמי מפריחי יונים וסוחרי שביעית פסולי דרבנן: ירושלמי החשוד על השבועה מאימתי מקבלין אותו משיבוא לב"ד שאין מכירין אותו ויאמר להן חשוד אני: היו שניהן התובע והנתבע חשודין אמר רב נחמן ר' יוסי אומר יחלוקו. ועבד רב נחמן עובדא כר' יוסי דאמר יחלוקו: חזרה שבועה למקומה: ירושלמי רב הושעיה אמר קומי ר' אמי בשם רבנן דתמן חזרה שבועה לבעלין ממה דחשיד ולא יכיל למישתבע ליה קום שלם לי: אמר ר' אמי רבותינו שבבבל ומאן נינהו רב ושמואל אמרי חזרה שבועה לסיני. כדתרצי' למתניתין. האי דתנן וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו אלא דמת מלוה בחיי לוה שנשבעין יורשי מלוה ונפרעין מיורשי לוה. אבל מת לוה בחיי מלוה כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואח"כ יפרע מהן. כדתנן אין נפרעין מנכסי יתומין אלא בשבועה. וכיון שנתחייב שבועה ומת. אין אדם מוריש שבועה לבניו דהו"ל כאילו חזרה שבועה לסיני אין כאן דין שבועה. וכל כי האי גוונא פקעה מלוה. רבותינו שבא"י ומאן אינון ר' אבא אמרו חזרה שבועה למחויב לה. ואינו יכול לישבע משלם. דההוא גברא דחטף נסכא מחבריה אתא לקמיה דר' אמי והוה ר' אבא יתיב קמיה אייתי חד שהדא דחטפה מיניה א"ל אין חטפי ודידי חטפי. א"ר אמי היכי לידיינו דייני להאי דינא נימא ליה שלים ליכא שהדי דחטפה ליפטר הא איכא חד שהדא דחטפה ניתחייביה שבועה כיון דבחטיפה משהיד עליה והוא אינו [מכחישו] אלא טוען אין חטפי ודידי חטפי הוה ליה כגזלן. א"ל ר' אבא הוה ליה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע משלם: אמר רבא כותיה דר' אבא מסתברא שכל מחויב שבועה שאינו יכול לישבע משלם. דתני ר' אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם. ולא בין היורשין היכי דמי זו השבועה שחייב האב וכיוצא בה היורש פטור. אי נימא דא"ל מנה לאבי ביד אביך וא"ל נ' אית ליה ואנא פרענא לך ונ' לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה בטענת ברי קאתו. תרוייהו מחייבי. אלא לא בדטעין מנה לאבא ביד אביך וא"ל נ' ידענא ונ' לא ידענא:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פי"ב מהל' טוען הלכה ב סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' נג סעיף ב:

לה ב מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ו:

לו ג מיי' פי"ז מהל' מלוה הלכה כ סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף ט:

לז ד מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יא:

ה [מיי' פ"ד מהל' טוען הלכה ח ופ"ד מהל' גזלה הלכה יד ועיין בכ"מ טוש"ע ח"מ סי' עה סעי' יג וסי' שסד ס"ג]:

ו [טוש"ע ח"מ סי' קו סעיף כג]:

לח ז ח מיי' פ"ד מהל' טוען הלכה ה והלכה ו סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' עה סעיף טז:

מוסף רש"י

אילימא מלוה. שהלוה קיים והיו מוציאין עליו שטר אביהן (כתובות פז.). **לא שנו.** דבשבועה מיהא שקלי יתומין מן היתומין (לקמן מח.). **כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה.** שלא התקבל כלום, שהנפרע מן היתומין אפילו בשטר צריך שבועה, ואין אדם מוריש ממון שהוא מחויב עליו שבועה לבניו, לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה זו שנתחייב אביהם (שם). **נסכא.** חתיכת כסף מותך, לשון (ישעיה מ) הפסל נסך חרש (לעיל לב:). **ודידי חטפי.** שלי חטפתי שאתה גזלתו ממני (שם). **נימא ליה זיל שלים.** שאין כל החוטפין נאמנים לומר שלי גזלתי, דהו"ל אין לך גזלן שמשלם ואפילו יש עדים (שם). **ליכא תרי סהדי.** דחטפה ואיכא למימר מיגו (שם). **נפטריה.** מלהחזירו שהרי אין כאן שני עדים ומיגו דאי בעי אמר לא חטפתי, כי אמר נמי דידי חטפתי נאמן (שם). **איכא חד סהדא.** דחטפה מיניה ואי היה אמר לא חטפתי היה צריך לישבע להכחיש העד (שם). **נימא ליה זיל אשתבע.** שבועה שהעד מחייבו (שם). **הוה ליה כגזלן.** והמתחייב שבועה על פי עד אחד צריך לישבע על מה שהעד מעיד ולהכחיש את העד וזה אינו יכול לישבע על כן, שהרי מודה הוא לדברי העד שחטפה ויהא האי גברא אצל שבועה זו כגזלן אצל כל שבועות שאינו יכול לישבע עליהן, אף זו בשבועה זו אינו יכול לישבע, שהרי מודה בה (שם). **הוה מחויב שבועה.** על כרחו אם בא להחזיק בה הויא עליו לישבע שלא חטף, שאין החוטף נאמן לומר שלו חטפתי וזו היא השבועה שהעד מחייבו על מה שהעד מעיד ואינו יכול לישבע שהרי מודה לדבריו (שם וראה רשב"ם ב"ב לד. הובא לעיל לב.).